

Ahmed Kuşeyrî Süheyl'in Müfessir Adlı Eseri Bağlamında Tefsir ve Müfessirin Önemi¹

MUZAFFER MARANGOZOĞLU^a

Öz: Bu makalede, Endenozyalı muasır bir yazar olan Ahmet Kuşeyrî Süheyl'in hayatı ve ilmi kişiliğine yer verilmiş; "Müfessir" adlı eseri tanıtılmış, bu eser bağlamında tefsir ve müfessir kavramları ele alınmıştır. Tefsir İlmi alanında telif edilen eserlerde, müfessir ile ilgili bilgiler çoğu kez dağınık bir şekilde ele alınırken "Müfessir" adlı eserinde Süheyl, bu bilgileri bir araya getirebilmeyi başarmış ve bu alanda müstakil bir eser ortaya koymuştur. Yazar, bu eserin de bir yandan tefsir, te'vil ve müfessiri ele alırken, tefsirde önemli yeri olan bazı müfessirleri tanıtmış, diğer yandan müfessirde bulunması gereken şartları geniş bir şekilde incelemiş, müfessirin takınması gereken âdâbı anlatmış ve son olarak müfessirin tefsir yaparken kullanması gereken kaynakları tanıtmıştır. Nitekim müfessirin nitelikleri ve adabının yanı sıra tefsir faaliyetini yürütürken kullanacağı kaynaklar önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir İlmi, Müfessir, Müfessirin Şartları, Müfessirin âdâbı, Müfessirin Kaynakları.

¹ Bu makale, "Ahmet Kuşeyrî Süheyl'in Müfessir Adlı Eserinin Tahlili" başlıklı yüksek lisans tezimizden üretilmiştir.

^a İğdır Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi. muzaffermarangozolu@hotmail.com.

The Importance of Tafsir and The Interpreter in The Context of Ahmad Kushayrî Suhayl's Work Called Al Mufassir

MUZAFFER MARANGOZOĞLU

Abstract: In this article, the life and scientific personality of Ahmad Kushayrî Suhayl, a leading writer from Indonesia, is given; his work is introduced, the concepts of tafsir and mufassir (interpreter) are discussed in the context of his work "Al Mufassir". While the information about the interpreter in the written works related to Tafsir (The science of commentary of the Quran) given in scattered form, the Indonesian contemporary writer Suhayl had succeeded in bringing these information together in its "Al Mufassir" work and created a detached work in this field. In this work, while the author dealing with tafsir, ta'vil (gloss) and mufassir (interpreter), he introduces some mufassirs who have an important place in Tafsir science on one hand, he examined the properties which a mufassir should have widely and described the decency which a mufassir should have and the manners should follow and finally, he introduced the resources and the works which the mufassir should use in making the tafsir on the other hand. As a matter of fact, besides the qualifications and manners of the mufassir, the resources to be used in conducting the tafsir activities are important.

Keywords: Science of Tafsir, Mufassir (interpreter), The Characteristic of the Mufassir, Mufassir's Manner, Resources of Mufassir.

Giriş

Kur'an-ı Kerim, yeryüzünde en doğru, en güvenilir, en çok okunan ve kıyamete dek okunacak olan, ne önünden ve ne de arkasından batılm, yanlışın, şek ve şüphenin karışmadığı ve hiçbir şekilde karışmayacağı yegâne ilahi kitaptır.

Âlimler, Allah'ın kitabı olan bu Kur'an'ı anlama gayretinde olmuş, okumuş, ezberlemiş, tedebbür etmiş, tefsir etmiş ve ondan hükümler çıkarmıştır. Âlimlerin bu çabası, kaynağı Kur'an ve Kur'an'dan çıkarılan hükümler olan birçok ilmin ve muhtelif bilimlerin yolunu açmıştır.

Kur'an'ı anlama, ifrat ve tefritten uzak yorumlama konusunda istenen noktaya ulaşabilmek için bazı âlimler, tasnif ettikleri kitaplarda bir takım şartlar ve kurallar zikretmiştir. Bu anlamda Allah'ın kelimasını tefsir edecek olanlar, bu şart ve kurallara uymakla birlikte bazı ilimleri etraflıca bilmeleri zorunluluk arz etmektedir. Bu şartlar ve kurallar, telif edilen muhtelif eserlerde genelde dağınık bir halde bulunmaktadır. Bu bilgilerin özellikle yaşadığımız bu çağda derli-toplu bir şekilde bulunmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada tefsir faaliyetini üstlenecek müfessiri bütün yönleriyle ele alan Ahmet Kuşeyri Süheyl'in hayatı, ilmi kişiliği ve müfessirin kimliğini, şartlarını, kaynaklarını, âdâbını ve ahlaki özelliklerini genel hatlarıyla ortaya koyduğu "*el-Müfessir; Şurûtuhu, Âdâbuhû, Masâdiruhû*"² adlı eseri tanıtılmaya çalışılmış, bu eser bağlamında tefsir ve müfessirin tanımı ve

AHMED KUŞEYRÎ SÜHEYL'İN MÜFESSİR ADLI ESERİ

BAĞLAMINDA TEFSİR VE MÜFESSİRİN ÖNEMİ

1. Ahmet Kuşeyri Süheyl'in Hayatı ve İlmi Kişiliği

a. Hayatı

Ahmet Kuşeyri Süheyl³ (Ahmad Kusyairi Suhail) 1968 yılında Endonezya'nın Batı Java Adası'nın Gresik kentinde âlim bir aileden

² Süheyl, Ahmet Kuşeyri *el-Müfessir: Şurûtuhu, Âdâbuhû, Masâdiruhû*, Mektebetü'r-Rüşd, 1. Baskı, Riyad 2008.

³ Yazarın hayatını ele alan müstakil bir esere rastlayamadığımız için bu bölümü bizzat müellif tarafından bize gönderilen bilgiler doğrultusunda oluşturduk.

doğdu. Adı Ahmet Kuşeyri olup babasının adı Süheyl, büyük babası Rıdvan'dır. Dedesi Rıdvan'ın babası ve yaşadığı çağın âlimlerinden olan Allame Hafız el-Hac Ahmet Kuşeyri'nin ismiyle adlandırılmıştır. Atalarının Yemen Hadramevt'ten geldikleri bilinmektedir. Kuşeyri olan soyadı, İmam Ahmet b. Hanbel'in kabilesi olan Benî Şeybân kabilesine uzanmakta ve soy olarak Ehl-i Beyt'e; yani İmam Zeynelabidin Ali b. Hüseyin'e dayanmaktadır. Benî Şeybân kabilesine mensubiyetinden dolayı ilim çevresinde eş-Şeybânî olarak da bilinmektedir.

Dini eğitimine küçük yaşta başladı. İlk dini eğitimini babası Şeyh Hac Süheyl Rıdvan'dan aldı. Hafızlığını dokuz yaşında tamamladı. Ana sınıfı dahil olmak üzere ilkokul, ortaokul ve lise eğitimini dini eğitim veren okullarda tamamladı.

Liseden sonra başkent Jakarta'da şubesi bulunan İmam Muhammad b. Suud İslam Üniversitesine bağlı Arapça İslami önlisans eğitimine başladı. Önlisans eğitimi sırasında girdiği sınavda, merkezi Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da bulunan Kral Muhammad b. Suud İslam Üniversitesine burslu öğrenci olarak kabul edildi.

1990 yılının sonlarında Arapça ve dini ilimleri tahsil etmek için Suudi Arabistan'a gitti. 1991 yılında Suudi Arabistan'da mezkûr üniversiteye bağlı Arapça dil kursunu başarıyla tamamladı. 1992 senesinde hafızlığını tekrar etmek ve sağlamlaştırmak üzere İmam Muhammed b. Suud İslam Üniversitesi gözetiminde faaliyet gösteren el-Cemaatü'l-Hayriyye Hafızlık Kur'an Kursu'na bağlı Prens Muhammed b. Abdulaziz Camii'nde hafızlık eğitimini iyi derece ile tamamladı.

1997 yılında Kral Suud Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İslam Kültürü Bölümü'nden mezun oldu. 2003 yılında Kral Suud Üniversitesi, Tefsir ve Hadis Alanında Yüksek Lisans eğitimini tamamladı. 2012 yılında Malezya, Malaya Üniversitesi, Tefsir Anabilim Dalında Doktora eğitimini tamamladı. Endonezya'da ve Endonezya dışında Bahreyn ve daha başka ülkelerde ulusal ve uluslararası birçok sempozyuma katıldı. Tefsir, Kurânî ve İslâmî araştırmalar alanla-

rında Arapça ve Endonezce birçok eser telif etti. Arapça telif ettiği eseri, tanıtma sadedinde olduğumuz; "Müfessir; Şurûtuhu, Âdâbuhû, Masâdiruhû" adlı eseridir. Diğer eserlerinin tamamı Endonezce olup çoğu dini, vaaz, hitabet ve tefsir alanında yazılmış olup sayıları yirmiyi bulmaktadır. 2006-2012 yılları arası Endonezce yayınlanan Ummi Aylık İslami Dergisi'nde toplumsal ayetlerin tefsiriyle ilgili köşe yazıları yazdı. Ülkesinin ulusal gazetesi olan Republika'da makaleler yazdı. Aylık dini dergi olan GONTOR Dergisi'nde Nebevî Sünnet konusunda dini makaleler yazdı. Cakarta Şerif Hidayetullah İslam Üniversitesi, İslami Araştırmalar Fakültesi'nde Doktor Öğretim Üyesi olarak çalışmakta ve Endonezya'nın toplam 34 ili arasında 32 ilde şubeleri olan Endonezyalı Davetçiler Birliği (IKADI) Genel Sekreteri olarak görev yapmaktadır. Uluslararası Müslüman Gençler Sempozyumu üyesi ve Endonezya ofisinin üniversiteler koordinatörü görevini yürütmektedir. Ayrıca Özel İslami Dâru'l Hikmet Müessesesi'nde (YAPIDH) müfettiş olarak görev yapmaktadır. Endonezce, Cava dili ve Arapçayı ileri seviyede, İngilizceyi ise orta seviyede bilmekte, evli ve dört çocuk babasıdır.

Ahmet Kuşeyri Süheyl, 10 yılı aşkın bir süre Suudi Arabistan Krallığında eğitim alması, bunun öncesinde yani Endonezya'daki eğitimi sırasında Suudi Arabistan'a bağlı bir üniversitenin Jakarta şubesinde eğitim görmesi onun mezhebi açıdan etkilendiğini göstermektedir. Tanıtımını yaptığımız 'Müfessir' adlı eserinde daha çok İbn Teymiye, İbn Kayyim el-Ceyziye ve İbn Uzeymin gibi âlimlerden nakillerde bulunması ve çoğu kez İbn Teymiye'nin görüşünü ön plana çıkarmasıyla yazarın, mezhebi çizgisini net olarak ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte Süheyl, şii, zeydi ve mutezili âlimlerden nakiller yapmakta, eserini zenginleştirecek ve konuyu daha kapsamlı anlatacak nakiller yapmaktan kaçınmamaktadır. Eserin geneline baktığımızda ise mezhebi kaygıların ön plana çıkmadığını görmekteyiz. Dolayısıyla bu eser, müseffirle ilgili her müslümanın ve her araştırmacının kolaylıkla faydalanabileceği ve konuyu anlaması yönünden istifade edebileceği bir çalışma olarak karşımızda durmaktadır.

b. Hocaları

Babası Şeyh Hac Süheyl Rıdvan, Şeyh Hac Davud Münevver, Şeyh Hac Muhammad Ferhan, Şeyh Hac Muhammad Şefik Münevver, Üstad Abdülhadi, Şeyh Prof. Dr. Sirru'l-Hatm Ömer, Şeyh Prof. Dr. Halil Hasan Hamâde, Prof. Dr. Zeyd Ömer, Prof. Dr. Ahmed Sâtûrî İsmail, Prof. Dr. Muhammed Ravvas Kal'acı, Prof. Dr. Ahzemî Sam'ûn Cezveli, Prof. Dr. Muslih Abdülkerim ve Şeyh Hac Muhammad Sıddık Rıdvan gibi Endenozyalı ve Arap hocalardan ders almıştır. Zikrettiğimiz bu isimler bizzat Süheyl tarafından aktarılmıştır.

c. Eserleri

Ahmet Kuşeyri Süheyl, Tefsir çalışmaları, Kurânî ve İslâmî araştırmalar, davet ve irşat alanlarında Arapça ve Endonezce birçok eser telif etti. Makalemize konu olan eseri dışındaki eserlerinin tamamı Endonezce olup çoğu dini, vaaz, hitabet ve tefsir alanında telif edilmiştir. Bizler basılı olan aşağıdaki eserlere bizzat yazar ile bağlantıya geçerek isimlerine ulaşabildik. Her bir eserin önce Endonezce adını, dilimizdeki karşılığını, hangi yayınevinin bastığını, baskı sayısını ve yılını zikrettik.

i. Tafsir keluarga menjadi keluarga bahagia di dunia & di surga (Ailevi Tefsir, Dünyada ve Cennette Mutlu Ailenin İnşası)⁴

ii. Tafsir Ayat- Ayat Keluarga, Agar Rumah Tidak Seperti Neraka (Evimiz Cehenneme Dönüşmesin)⁵

iii. Menghadirkan Surga Di Rumah (Cenneti Evimize Taşımak)⁶

iv. Panduan Cerdas Cermat Islami (İslami Bilgi Yarışması Kılavuzu)⁷

v. el-Müfessir; Şurûtuhu, Âdâbuhû, Masâdiruhû

vi. Khutbah Jum'at Yang Menggugah (Hutbeler Mecmuası)⁸

⁴ Pustaka Ikadi Yayınları, 1. Baskı, Jakarta 2016.

⁵ Kalem Yayınları, 1. Baskı, Daifuku 2012.

⁶ Maghfirah Yayınları, 1. Baskı, Jakarta 2007.

⁷ D3H Bekasi Yayınları, 1. Baskı, Jakarta 2001.

⁸ Pustaka Ikadi Yayınları, 2. Baskı, Jakarta 2012.

vii. İslam Moderat (İslam'da Vasat Olma)⁹

viii. Nasehat Dalam Perspektif Islam (İslami Perspektifte Nasehat)¹⁰

ix. Militer Dalam Pandangan Islam (İslami Açından Askerlik Hizmeti)¹¹

x. Bekal Da'ı Muda (Davetçinin Azığı)¹²

xi. Menjadı Hamba Rabbanı (Rabbani Olmak)¹³

Yazarın Arapçadan Endenozcaya çevirdiği kitaplar:

xii. Edilletü Tahrîm Musâfahatü'l-Mer'eti fi'l-İslam

Mısır âlimlerinden davetçi yazar Muhammed b. Ahmed b. İsmail tarafından telif edilen bu eser, İslam'da yabancı kadınla musafaha etmenin haram olmasının delillerini Kur'an ve Sünnet ışığında ve dört mezhebin görüşlerine başvurarak ortaya koyan bir çalışmadır. Eserde yabancı kadınla musafahaya cevaz verenlere reddiler sunulmuş, bazı durumlarda meşru musafahanın kuralları ve ölçüsü anlatılmıştır.¹⁴

xiii. Eş-Şebâb ve'l-Mizah

Suudi Arabistan âlimlerinden davetçi yazar Adil b. Muhammed el-Abdülâlî tarafından telif edilen bu eser, gençlerin mizah anlayışını, Kuran ve sünnet ışığında nasıl mizah yapılabilceğini ortaya koymaktadır.¹⁵

xiv. Selâsûn Alâmeten li'l-Münâfikîn

Suudi Arabistan'ın tanınmış âlimlerinden davetçi yazar Şeyh Aid el-Karnî tarafından telif edilen bu eser, Münâfıkların otuz alame-tinden söz etmektedir.¹⁶

⁹ Pustaka Ikadi Yayınları, 1. Baskı, Jakarta 2007.

¹⁰ Pustaka Ikadi Yayınları, 1. Baskı, Jakarta 1998.

¹¹ Pustaka Tarbiatuna Yayınları, 1. Baskı, Jakarta 2002.

¹² Pustaka Ikadi Yayınları, 1. Baskı, Jakarta 2008.

¹³ Pustaka Ikadi Yayınları, 1. Baskı, Jakarta 2005.

¹⁴ Gema Insani Press (GIP) Yayınları, 1. Baskı, Jakarta ty.

¹⁵ Gema Insani Press (GIP) Yayınları, 1. Baskı, Jakarta ty.

¹⁶ Gema Insani Press (GIP) Yayınları, 1. Baskı, Jakarta ty.

2. Ahmet Kuşeyrî Süheyl'in "Müfessir" Adlı Eserine Genel Bakış

a. Eserin Önemi

Ahmet Kuşeyrî Süheyl'in "*el-Müfessir; Şurûtuhu, Âdâbuhû, Masâdiruhû*" adlı Arapça olarak telif ettiği ve makalemize konu yaptığımız bu eser, aslında bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Yazar, kendi ifadesiyle bu eseri, Kral Suud Üniversitesi, Tefsir ve Hadis alanında öğretim üyesi ve kendisinin yüksek lisans tez danışmanı olan Prof. Dr. Sirru'l-Hatm el-Hasan Ömer'in önerisi ve yönlendirmeleriyle¹⁷ hazırladığını belirtmektedir.

Müfessirin gerçek kimliğini, şartlarını, kaynaklarını ve ahlaki özelliklerini ortaya koyması, müfessir ile ilgili birçok kaynaktaki dağıtık bilgileri derlemesi ve alanında müstakil bir çalışma olmasından dolayı bu eser, büyük önem arz etmektedir. Bizler, bu eseri, makalemize konu edip tanıtmayı ve eserin birinci bölümünde anlatılan Tefsir ve Müfessir kavramlarını eser bağlamında ele almaya çalışacağız. Amacımız, alanında müstakil bir çalışma olmasından dolayı, bu eseri tanıtmak ve tefsir ilmi açısından önemli olan iki temel kavramı açıklamaktır.

Öncelikle eserin yazarından naklen, kendisini böyle bir çalışmaya iten en önemli hususları şöyle sıralayabiliriz:

- Eserin konusunun, Kur'an ve Kur'an ilimleriyle özellikle irtibatlı olması.
- Bu konuda yazmaya, eser ortaya koymaya çok büyük ihtiyacın olması.
- Daha evvel yapılmış çalışmalarda "*Müfessir*" başlığı altında müstakil ve kapsamlı bir çalışmanın olmaması¹⁸.
- Akademik çevrelere bir nebze katkı sunacak bir eser olması.

b. Eserin Dil ve Anlatım Özellikleri

Müfessiri genel hatlarıyla anlatmak amacıyla yazılan bu eserin sahibi, Endonezyalı bir Acem olmasına rağmen Arap asıllı bir aka-

¹⁷ Süheyl, s. 12.

¹⁸ Süheyl, s.7.

demisyon kadar dili iyi kullanmıştır. Eserde, konuyla ilgili istihlaları ele alırken kamuslardan, dilbilimcilerin sözlerinden ve şiirlerden yararlanılmış ve ciddi nakillerde bulunmuştur.

Eserin giriş bölümünde tefsir ilmiyle ilgili kavramları ele alırken Turayhî¹⁹ gibi imamiyye âlimleri dahil olmak üzere birçok dilbilimcinin eserine ve görüşüne başvurulmuş, görüşler arasında tercih yapılmış, karşılaştırmalar ve tenkitlerde bulunulmuş, konu tartışılmış ve geçerli kabul edilen görüş kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Kitabın başından sonuna kadar, ilk kez zikredilen şahısların rical, tabakat ve cerh-tadil kitaplarına dayanarak kısa hayatları dipnotta zikredilmiştir.

Eserde zikredilen şahısların isimlerinin yanında mutlaka parentez içinde vefat tarihlerini de belirtilmiştir.

Konu, birçok ayet, hadis, sahabe veya tâbiûn sözleriyle zenginleştirilmiş, bazı yerlerde de Arap şiirinden faydalanılmıştır.

Görüşler zikredilirken şahısların isimleri bizzat aktarıldığı gibi 'bir grup şöyle dedi, bazıları şöyle dedi veya denildi ki' şeklinde bir anlatım dili kullanılmıştır.

Tefsirle ilgili en sahih yorumun Hz. Peygamber'den sonra sahabe ve tâbiun yorumu olduğu kabul edilmekle birlikte, bilimsel ve işarıf tefsirlerden de örnekler verilmiş, konuyla ilgili geniş bilgiler sunulmuş; bununla birlikte Ehl-i Sünnet dışı fırkaların tefsirleri muhter kabul edilmemiştir.

Ele alınan bütün konular, ilim talebesinin daha kolay öğrenmesi ve anlaması için maddeler halinde verilmiştir.

Yazarın, uzun yıllar eğitim aldığı Suudi Arabistan'ın dini, mezhebi, sosyal ve kültürel yapısından etkilendiğini eserinde yansıtmakla birlikte konuyu geniş bir yelpazeden ele aldığını görmekteyiz.

c. Eserin Yazılış Amaçları

Ortaya konulan bu çalışmanın amaçları yazar tarafından şöyle

¹⁹ Bkz. Turayhî, Fahrüddin b. Muhammed Ali b. Ahmed b. Ali et-Turayhî en-Necefi; *Mecmau'l-Bahreyn ve Matlau'n-Neyyireyn*, (thk: Ahmed el- Huseynî), Müessesetü'l-Vefâ, 3. Baskı, Beyrut 1983.

sıralanmaktadır:²⁰

- i- “Müfessir” başlığı altında müstakil bir çalışma ortaya koymak,
- ii- Kur’an’ı tefsir edecek kişilerin niteliklerini, şartlarını, edebini, âdâbını ve kaynaklarını belirlemek,
- iii- Allah’ın Kelam’ını tefsir edecek olan kişinin sahip olması gereken ve onu bu makama ehil kılabacak şartları ve âdabı açıklamak.
- iv- Allah’ın kitabını tefsir ederken arzularına uyup yalan yanlış konuşan ve bunun akıbetini düşünmeyen kimselerin içinde buldukları durumu ortaya koymak.
- v- Tefsir ilminin diğer ilimler arasındaki konumunu ve diğer ilimlerle ilişkisini açıklamak. Ayrıca müfessirin tefsir işinde yetkin olabilmesi için ihtiyaç duyduğu ilimleri de açıklamak.
- vi- Müfessirin âlimler arasındaki yüce mertebesini açıklamak.
- vii- Akademik çevrelerce yararlanılacak başucu bir eser ortaya koymak.

d. Eserin Kapsamı

Endenozyalı bir Acem olan Ahmet Kuşeyrî Süheyl tarafından kaleme alınan, “Müfessir; Şurûtuhu, Âdâbuhû, Masâdiruhû” adıyla hazırlanan bu eser, bir mukaddime, bir giriş, üç bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Mukaddimedede, konunun önemi, konuyu seçme nedenleri, çalışmanın hedefleri, konuyla ilgili yapılmış çalışmalar, çalışmanın sınırları, çalışmanın yöntemi ve çalışmanın aşamaları kısaca anlatılmaktadır.

Giriş bölümü, üç başlıktan oluşmaktadır: Tefsir ve te’vil’in tarifi, Tefsir’in önemi ve hedefi, müfessirin tarifi ve müfessirin âlimler arasındaki yeri.

Birinci bölümünde, müfessirin şartlarını dört başlık altında ele almaktadır: Şeri ve ahlaki şartlar, akli şartlar, ilmi şartlar ve tefsir çeşidine göre ferî şartlar.

İkinci bölümünde, müfessirin âdâbını üç başlık altında ele almaktadır: Müfessirin Allah ile olan âdâbı, müfessirin âlimler, müfessir-

²⁰ Süheyl, s.7.

ler ve onların görüşlerine karşı âdâbı, müfessirin akranlarıyla ve talebeleriyle olan âdâbı.

Üçüncü bölümünde, müfessirin kullanacağı kaynakları ve bu kaynaklara yaklaşım tarzı konusunu şu sekiz başlık altında ele almaktadır: Kur'an-ı Kerim ve ona yaklaşım tarzı, kırâatler ve onlara yaklaşım tarzı, nebevi sünnet ve ona yaklaşım tarzı, esbabü'n-nüzul ve ona yaklaşım tarzı, sahabenin sözleri ve sahabe sözlerine yaklaşım tarzı, tâbiun'un sözleri ve tâbiun sözlerine yaklaşım tarzı, müfessirlerin sözleri ve müfessirlerin sözlerine yaklaşım tarzı ve Arap dili ve ona yaklaşım tarzı. Sonuç bölümünde ise yazar, bu çalışmada ulaştığı en önemli sonuçları, görüş ve önerileri okuyucuya sunmaktadır.²¹

e. Benzer Çalışmalardan Ayıran Özellikleri

Makalemize konu olan bu eserin diğer çalışmalardan ayrılan en önemli özelliği, müfessiri Kur'anî çerçevede, kendi bağlamı içinde ve başka bir alana sapmadan, klasik dönem diye isimlendirilen sahabe ve tâbiûn dönemindeki en önemli müfessirleri, tefsir türlerini, her bir türün öncülerini, yöntemlerini ve örneklerini tanıtarak tefsir ile ilgili kavramları incelemiş olması, müfessirin şartlarını, âdâbını ve kaynaklarını ayrıntılı ve müstakil bir şekilde ele almasıdır. Türkiye'de bu alanda yazılmış Hikmet Koçyiğit'in "Müfessirin Nitelikleri Üzerine" kitabı²² bulunmaktadır. Bu kitap, her ne kadar Müfessir ile ilgili müstakil bir çalışma sayılsa da Süheyl'in eseri kadar müfessiri kapsamlı ve etraflıca ele almadığı kanaatindeyiz.

f. Eserin Fiziksel Özellikleri

Eser, çalışma kitap boyutunda (17×24) 80 gr 2. hamur sarı iyi kalite kağıttan basılmıştır. Ciltli yeşil kapaklı olup, bordo ve sarı renklerle süslenmiş, kitabın ismi sarı renkte yazılmış ve yazının kenarları bordo renklerle süslenmiştir. Toplam sayfa sayısı, 688 olup bunlar içinde 111 sayfa kitabın fihristlerine ayrılmıştır. Kitabın girişi, bölümleri ve sonucunun belirtildiği sayfalar boldlu ve büyük punto

²¹ Süheyl, s.8-10.

²² Koçyiğit, *Hikmet Müfessirin Nitelikleri Üzerine*, Pınar Yayınları, İstanbul 2015.

ile yazılmış tek çizgili çerçeve içine alınmıştır. Dipnotlar, numaraları parantez içinde yazılmış, dipnotta geçen eser isimleri iki tırnak içinde belirtilmiştir. Kitapta geçen ayetler, Kur'an resmi hattına uygun olarak ve harekeli yazılmıştır. Allah Teâlâ, Hz. Peygamber, sahabi, tabiûn ve büyük âlimlerin ismi zikredildiğinde saygı ifadeleri ve dua cümleleri hat yazısıyla ve küçük punto ile yazılmıştır. Kitabın kapağı, dikişli, ciltli, kalın ve dayanıklıdır. Kitapta kullanılan kâğıt; sağlam, dayanıklı ve mat olup ışığı çok yansıtılmamaktadır. Eserin sonunda sekiz farklı fihrist kullanılmıştır.

g. Eserde Kullanılan Kaynaklar

Hidayet Aydar, 'Endonezya'da Tefsir Hareketi ve Endonezya Dilinde Yazılmış Tefsirler' adlı makalesinde, Endonezyalı müfessirlerin en çok başta İbn Teymiye olmak üzere Muhammed Abduh, Muhammed Reşid Rıza, Cemaluddin Kâsimî, Ahmed Mustafa el-Merâğî, Muhammed Mustafa el-Merâğî, Seyyid Kutub, Muhammed Kutub ve Muhammed Hüseyin et-Tabatabâi gibi âlimlerden etkilendiğini belirtmiştir.²³

Ahmet Kuşeyrî Süheyl'in de tefsir ilmiyle uğraşan bir Endonezyalı olması hasebiyle, başta İbn Teymiye olmak üzere yukarıda sayılan âlimlerin çoğundan etkilenmiştir. Yazar, bir araştırmacıya yakışan bir şekilde eserinde klasik dönem kaynaklarının yanı sıra modern kaynaklardan da istifade etmiştir.

Eserde Ele Alınan Konular

Bir giriş, üç bölüm ve bir sonuçtan oluşan eserin giriş bölümünde Tefsir, Te'vil ve Müfessir kavramları açıklanmakta, Tefsirin önemi ve hedefleri üzerinde durulmakta, müfessirin tanımı ve müfessirin âlimler arasındaki yeri örnekler verilerek ele alınmaktadır.

Birinci bölümünde müfessirin şartları ve tefsirin çeşidine göre belirlenen şartlar genişçe ele alınmaktadır. İkinci bölümünde müfessirin tefsir yaparken takınması gereken âdâb ile âlimlerle, kendinden önceki ve çağdaşı olan müfessirlerle, onların görüşleriyle ve

²³ Aydar, Hidayet *Endonezya'da Tefsir Hareketi ve Endonezya Dilinde Yazılmış Tefsirler*, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, sayı: 6, Yıl: 2015, Güz, s.35.

kendi talebeleriyle olan âdâbı ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümünde müfessirin kullanacağı kaynaklar ve bu kaynaklara yaklaşım tarzı yine geniş bir şekilde ve örnekler verilerek ele alınmaktadır. Sonuç bölümünde, konuyla ilgili ulaşılan önemli sonuçlar maddeler halinde verilmekte ve okuyucuya bir takım tavsiyeler sunulmaktadır.

Buraya kadar tefsir ilmi açısından önemli olduğunu düşündüğümüz *“el-Müfessir; Şurûtuhu, Âdâbuhû, Masâdiruhû”* adlı eseri yazarıyla birlikte ana hatlarıyla tanıtmaya çalıştık. Konunun daha fazla uzamaması için eserden seçtiğimiz ve faydalı olacağını düşündüğümüz Tefsirin önemi ve hedefleri, Müfessirin tanımı ve müfessirin âlimler arasındaki yerini kısaca aktarmaya çalışacağız.

i. Tefsirin Önemi ve Hedefi

Tefsirin önemi

Eserde Tefsirin önemi ile ilgili geniş bilgiler verilmekte, müstakil bir ilim olduğu kanıtlanmaya çalışılmakta ve bu konuda birçok nakil yapılmaktadır. Biz burada sadece çok önemli gördüğümüz hususları aktarmakla yetineceğiz: Bize göre, fertlerin ve milletlerin yükselişi, tecrübe sonucu ortaya çıkmış olsun, basit ve kolaylaştırılmış olsun, Kur'an'ın hikmet dolu emir ve öğretileriyle gerçekleşmedikçe, çok mükemmel ve sağlıklı bir yükseliş olamaz. Bu emir ve öğretilerde, insan nevi için, hikmet sahibi yaratıcının ilminin kuşattığı bütün saadet unsurları gözetilmiştir. Belli ki bu öğretileri uygulamak, ancak Kur'an'ı anlamak ve düşünmekle, ihtiva ettiği kılavuzluk ve doğruluk yönüne vâkîf olmakla, eşsiz ve mucizevî üslubun taşıdığı o büyük güç aracılığıyla ilkelerini etraflıca bilmekle mümkündür. Bu ise ancak Kur'anî lafızlarından elde edilen keşif ve beyan yoluyla gerçekleşir. İşte biz bu (yönlerle uğraşan) ilme, 'Tefsir İlmi' adını veriyoruz.²⁴ Özellikle tenzil döneminden çokça uzaklaştığımız bu asırda, (insanlarda) Arapça (ibareleri) beyan etme melekesi bozulmuş ve Arap aşiretleri arasında

²⁴ Süheyl, s.44.

bile Arapça dil özellikleri kaybolmaya yüz tutmuştur.²⁵ Buna göre Tefsir, insanların ıslahı, kurtuluşu ve yücelmesi için inmiş olan yüce Kitab'ın ihtiva ettiği hazinelerin anahtarı konumundadır. Bu hazineleri ortaya çıkarmak ise ancak tefsir ilmini bilmekle mümkündür.

Günümüzde İslam ülkelerinin alan olarak geniş, mushafların sayıca çok ve Kur'an hafızlarının milyonlara ulaşmasına rağmen, çağımızın İslamlaşmasının gecikme sırrının tefsir ilminden uzak durmak veya ilmi bilmemek şeklinde kendini gösterdiği belirtilen eserde, selef-i salihden örnekler verilerek, onların Kur'an'a vukûfiyeti ve yaptıkları tefsirler vesilesiyle, tarihin ve tarihçilerin takdirini kazandıklarını ve kazanmaya devam eden büyük başarı elde ettikleri şu sözlerle anlatılıyor: Onlar, sayıca az, sahip oldukları topraklar küçük, imkânlar kıt ve sınırlı, Kur'an basıp çoğaltma işi o kadar kolay değilken ve hafızların sayısı günümüz sayısına ulaşmamışken bile ilimde (yüksek) bir seviyeye ulaşmışlardı. Evet, bütün bu başarıların sırrı, Kur'an eğitiminde seferber olmaları, Kur'an'ın bahsettiği yüksek kültür sayesinde, doğuştan getirdikleri yetenekler ve saf melekeleriyle hidayet hazinelerini gün yüzüne çıkarmış olmalarında yatmaktadır. Onlar, bir yandan Arapça'ya vâkıf iken, diğer yandan Hz. Peygamber'in (s.a.v) söz, fiil, ahlak ve sair halleriyle anlatıp açıkladığı şeylere muhatap olmuşlardır.²⁶ Yüce Allah şöyle buyuruyor: İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'an'ı indirdik.²⁷

Tefsirin önemi ve hedefini ortaya koymak için bir takım ayet ve hadislere yer verilen eserde, Abdullah b. Ömer'in (r.a) Bakara Suresi'ni birkaç yılda ve bir görüşe göre sekiz yılda ezberlediği, ezberden kastedilen şeyin sırf kelimelerini ezberlemek olmadığı, ayetleri üzerinde derinlemesine düşünüp öğretileriyle yolunu bu-

²⁵ Bkz. Abduh, Muhammed *Risâletü't-Tevhid*, Dâru İhyâü'l-Kütübü'l-Arabiyye, 11. Baskı, Mısır 1395, s.145.

²⁶ Süheyl, s.52.

²⁷ Nahl, 16/44.

lup amel ettiği anlatılır.²⁸ Bu rivayetten hareketle Kur'an'ın nüzul amacının kendisiyle amel edilmek olduğu, amel edebilmek için de ilk önce açıklamasının ve tefsirinin bilinmesi gerektiği ifade edilerek şu ayetlere yer verilir²⁹:

Sana bu mübarek Kitab'ı, âyetlerini düşünsünler ve akli olanlar öğüt alsınlar diye indirdik.³⁰ Onlar Kur'an'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalpleri kilitli mi?³¹ Hâla Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı.³² Onlar bu sözü (Kur'an'ı) hiç düşünmediler mi? ³³ Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'an olarak indirdik.³⁴ Bu ayetlerden hareketle, Kur'an'ın akledilmesinin, anlamını bilmeyi ve idrak edip kavramayı kapsadığı, üzerinde düşünebilmek için de O'nun doğru tefsirini, te'vilini ve manalarını bilmekle ancak mümkün olacağı anlaşılmaktadır.³⁵

Kur'an'ı araştırıp tefsirini bilmenin ne denli büyük ecir ve sevap kazandırdığını hadislerle, sahabi ve tâbiûn sözleriyle ortaya konulduğu eserde, tâbiûn neslinin önde gelen müfessirlerinden Mücahid'in şu sözüne yer verilir: Allah katında insanların en sevimli-si, indirdiği (Kur'an'ı) en iyi bilendir.³⁶

Bu bağlamda ayrıca Kadı İyas diye bilinen Basra valisi İyas b. Muaviye'nin Kur'an-ı Kerim'i tefekkürsüz okuyanlar için söylediği şu söz aktarılır: Kur'an'ı okuyup da onun manalarını, inceliklerini bilmeyen ve üzerinde düşünmeyen kimseler, karanlık bir gecede hükümdardan kendisine bir mektup gelen, fakat mektupta ne yazdığını okuyup öğrenemedikleri için kendilerini korku saran kimse-

²⁸ Süheyl, s.47.

²⁹ Süheyl, s.45-47.

³⁰ Sad, 38/29.

³¹ Muhammed, 47/24.

³² Nisa, 4/82.

³³ Müminün, 23/68.

³⁴ Yusuf, 12/2.

³⁵ Süheyl, s.48.

³⁶ Bkz. Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed bin Ahmed el- Ensârî *el-Câmi'u li-Ahkâmi'l-Kur'an*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1985, Cilt: I, s.26.; Şevkâni, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed El-Havlâni *Fethu'l-Kadîr*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, ty., Cilt: I, s.14.

ler gibidir. Kur'an'ın mana ve inceliklerine intikal eden kimse de, lamba getirip ortalığı aydınlatarak mektubun içindekini okuyan kimse gibidir.³⁷

Kur'an okurken tefsirini bilmenin mutluluğu ve öneminin anlatıldığı eserde Taberî'nin şu manidar sözü nakledilir: Kur'an'ı okuduğu halde Te'vil'ini bilmeyen kişinin haline şaşarım. Böyle bir kişi, okuyuşundan nasıl tat alabilir ki!..³⁸

Eserde nakledilen bütün bu sözlerin ve rivayetlerin yanı sıra sırf içindeki sözcükler, ibareler, cümle kuruluşları ve şer'î manalar açısından da Kur'an'ın tefsirini bilmenin önemine ve bir ihtiyaç olduğuna dikkat çekilerek bu konuda bir dizi örnekler sunulur.³⁹ Bu örneklerden biri de tefsir bilmenin vecihleri, tabaka ve dereceleri konusunda Taberî'nin kitabına aldığı Abdullah b. Abbas'ın şu sözüdür: Tefsir dört vecih üzerinedir: 1- Ana dilleri olması sebebiyle Arapların bildiği, 2- Cehaleti sebebiyle hiç kimsenin özür dileyemeyeceği, 3- Âlimlerin bilebileceği, 4- Allah'tan gayri kimsenin bilemeyeceği tefsir.⁴⁰

Eserde yukarıda zikredilen vecihler, kısaca açıkladıktan sonra Kur'an tefsirine duyulan ihtiyacın önemi Suyûti'nin el-İtkan'ından alıntı yapılarak⁴¹ şu şekilde ortaya konulur: Her müellif, yazmış olduğu eserini, hiçbir açıklamaya ihtiyaç duymaksızın bizzat anlaşılabilir diye kaleme alır. Bu, anlaşılır bir durumdur; fakat yazılan bir eseri şu üç sebepten dolayı açıklamak zorunlu hale gelir. Bunlardan birincisi, kaleme alınan eserin, bütün güzel sıfatları ve faziletleri kendinde toplamasıdır. Bu sıfatları kendinde toplamış olan bir eserin, bilimsel gücüne bağlı olan derin anlamları, veciz lafızlar içinde ifade etmesi, kastedilen mananın anlaşılmasını zorlaştırır. Bu yüzden kastedilen gizli anlamları ortaya çıkarabilmek için eseri açıklama ihtiyacı doğar. Bu ihtiyaçtan doğan şerh etme işi, bizzat

³⁷ Bkz. Kurtubî, I, 26.

³⁸ Bkz. Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr *Cami'u'l-Beyân An Te'vili Âyi'l-Kur'an*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1988, Cilt: I, s.6.

³⁹ Süheyl, s.55-58.

⁴⁰ Taberî, I, 75.

⁴¹ Süheyl, s. 53.

bazı imamlar tarafından gerçekleştirilirse, kastedilen manaların ortaya çıkarılması açısından başkaları tarafından yapılacak şerhlerden daha fazla isabet kaydeder. İkincisi, bir meselenin tamamlayıcı öğelerinin ve şartlarının açık olduğuna veya bunların başka bir ilmin konusu olmasına güvenerek bazı açıklamaların göz ardı edilmesidir. Bu durumda açıklamayı yapacak olan kişi, mahzuf öğelerin ve mertebelerinin açıklamasına ihtiyaç duyar. Üçüncüsü, mecazlarda, çok anlamlı ve delaleti kapalı lafızlarda birden çok mana ihtimali doğar. Böylece yazarın kastı olan manayı tercih etme ve açıklama ihtiyacı meydana gelir. Bazen de ortaya konulan eserlerde unutkanlık, hata ve tekrar hâsıl olur veya bir şeyin konu edilerek belirlenmesi gerekirken, çoğu kez o şeyin ortadan kaldırılmasıyla anlam, kapalı/anlaşılmaz hale gelir. Bunun gibi, her bireyin maruz kaldığı durumlar ortaya çıkabilir. Böylesi durumlara dikkat çekmek için bir şerhe ihtiyaç duyulur.⁴²

Arapların Arapçayı en fasih konuştukları bir zamanda Kur'an'ın Arapça olarak indiği, o zamanki Arapların Kur'an'ın literal manasını ve hükümlerini kolaylıkla anlayabildikleri, Kur'an'daki gizli ve ince anlamlara teemmül ve tedebbür ile birlikte Hz. Peygamber'e (s.a.v) sormak suretiyle vakıf olabildikleri bilinmektedir.⁴³

Nüzul asrından uzaklaştıkça tefsire olan ihtiyacın daha da arttığı belirtilen eserde, ayrıca Suyûti'nin şu sözü aktarılır: Bizden öncekilerin muhtaç olduğu şeye bizim de ihtiyacımız vardır. Buna ek olarak zahiri hükümlerden, öncekilerin ihtiyacı olmayan şeylere de ihtiyaç duyuyoruz. Çünkü bizim, eğitim olmadan Arap dilinin hükümlerini anlamada eksikliğimiz bulunmaktadır. Dolayısıyla bizim tefsire olan ihtiyacımız herkesten daha fazladır.⁴⁴ Suyûti'nin bu sözünü hicri x. yy'da söylediği, içinde bulunduğumuz ve İslam'a her yönden saldırıların yöneltildiği hicri xx. yy'da doğru tefsire olan ihtiyacın daha da arttığı bir gerçektir.⁴⁵

⁴² Bkz. Suyûti, Celalüddin *el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'an*, (Talik. Mustafa Dib el-Buğa), Dâr İbn Kesir, 1. Baskı, Dimaşk 1407, Cilt: II, s.1193.

⁴³ Süheyl, s.53-54.

⁴⁴ Suyûti, II, 1193.

⁴⁵ Süheyl, s.55.

Eserde ayrıca, İmam Şafii ve Ebu Cafer et-Taberi gibi âlimlerin sözlerine dayanarak ‘Tefsir ilminin en şerefli ve en yüce ilimlerden olduğunu, bunun gerekçesi olarak da Tefsir’in ilk ortaya çıkan bir ilim olduğu, konusunun da İslami ilimlerin temelini oluşturan Kuran ayetleri olduğu ve bu ayetlerin gerçek manalarının ancak belli bir sistem dahilinde anlaşılabilirliğini’ belirtilir.⁴⁶

Tefsirin Hedefi

Hikmet Koçyiğit, “Çağdaş Dönemde Müfessirin Halka Ulaşma Çabalarının Tefsire Etkisi” adlı makalesinde, çağdaş dönemde Abduh’la beraber tefsirin hedefinin ne olduğu sorgulanarak yeniden belirlenmeye çalışılmış ve klasik dönemdeki bazı tefsirler bu noktadan tenkit edilmiştir. Makalede, çağdaş dönemin genel eğiliminin, “tefsirin hedefinin Kur’ân’ın hedefiyle aynı olması” yönünde olduğu, bu hedefin “hidâyet” kavramı ekseninde düşünüldüğü belirtilmektedir.⁴⁷ Süheyl ise, Allah’ın kelamı olan ve insanların hidayetini gaye edinen Kur’an gibi kutsal ve yüce bir kitabın, tefsirinin de yüce hedeflerinin olması gerektiğini söyleyerek Tefsir ilminin hedefini şu 10 maddede özetlemektedir:

- a) İnanç ve itikadı ıslah etmesi, doğru bir şekilde öğretmesi.
- b) Allah’a ulaştıran bir hidayet olması.
- c) Dengeli, ölçülü ve olgun İslami şahsiyeti oluşturması.
- d) Genel ve özel kanun ve kuralları içeren şeriatı; yani İslam hukukunu ortaya koyması.
- e) Ümmet için siyasi bir bilinç oluşturularak İslami ve Kuranî asil bir toplum inşa etmesi.
- f) Ümmete zorlu mücadelesinde liderlik etmesi.
- g) Öncekilerin kıssa ve haberlerini aktarıp hitap ettiği insanlara rol model sunması.
- h) Bir eğitim modeli sunması.
- ı) Uyarma, korkutma, teşvik etme ve müjdeleme suretiyle öğütler

⁴⁶ Süheyl, s.57.

⁴⁷ Bkz. Koçyiğit, Çağdaş Dönemde Müfessirin Halka Ulaşma Çabalarının Tefsire Etkisi, *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 1, Nisan / 2017, s.50.

sunması.

k) İncarcılara karşı mucize özelliğiyle meydan okuyarak onları aciz bırakması.⁴⁸

ii. Müfessirin Tanımı ve Müfessirin Âlimler Arasındaki Yeri

Müfessirin Tanımı⁴⁹

Süheyl, konuyla ilgili birçok müellifin söz söylemiş olabileceğini, yaptığı araştırma neticesinde kayda değer sadece iki tanıma ulaşabildiğini söyleyerek tevazusunu ortaya koymakta; ancak bu iki tanımı aşağıdaki şekilde zikrettikten sonra başka âlimlerin de tanımlarına yer vermektedir. Bu tanımlardan birinin Mustafa Müslim'e ait olduğunu belirterek şöyle kaydeder: Müfessir, beşer kudreti nispetinde kendisinde Kur'an-ı Kerim'in manalarını ortaya çıkarma ve açıklama ehliyeti bulan kişidir.⁵⁰ Üstad Hüseyin b. Ali b. Hüseyin el-Harbî'ye dayandırılan ikinci tanım ise şöyle aktarılır: Müfessir, tilavetiyle ibadet edilen Allah'ın kelâmındaki muradı, gücü nispetinde bilmeye tam ehliyeti olan, Allah'ın kitabının tefsiri ile alakalı pek çok şeyi bilmekle beraber müfessirlerin yöntemlerine bizzat rıza gösteren, öğretmek ya da telif etmek suretiyle tefsiri fiili olarak icra eden kişidir.⁵¹ Yaptığı bu tanımdan hareketle el Harbi, "Tefsirin bir kısmını bilen ve bu konuda eser yazmayan kişilerin Müfessir tanımının dışında tutulduğunu, tefsiri sırf bilen kişinin müfessir değil, bilinen ve hafızada olan şeylerin ezbercisi ve nakilcisi olduğunu"⁵² söylemektedir. Ancak bu tanımdan, tefsir telif etmese de tefsiri bütünüyle bilen ve aynı zamanda öğreten kişiler de müfessir sayıldığı anlaşılmaktadır.

Müsâid Süleyman b. Nâsır et-Tayyar, Müfessir'i, tefsir hakkında

⁴⁸ Süheyl, s.60-70.

⁴⁹ Geniş bilgi için bkz. Birışık, Abdülhamit "Müfessir", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, c.31, s.498-500.

⁵⁰ Bkz. Müslim, Mustafa *Menâhicü'l-Müfessirîn*, Daru'l-Müslim, 1. Baskı, Riyad 1415, s.15.

⁵¹ Bkz. Harbî, Hüseyin b. Ali b. Hüseyin *Kavâ'idü't-Tercih İnde'l-Müfessirîn*, Daru'l-Kasım, 1. Baskı, Riyad 1996, Cilt: I, s.33.

⁵² el-Harbî, Cilt: I, s. 33-34.

bir görüşü olan ve tefsir ile meşgul olan kişi,⁵³ şeklinde tarif edenken Ahmed Sa'd Hatîb ise, ulemanın koyduğu şartlara ve kaidelere uygun biçimde Kur'an-ı Kerim'i tefsir etme ehliyeti taşıyan kişi şeklinde tarif eder.⁵⁴

Müfessirin Âlimler Arasındaki Yeri

Eserde Müfessir'in önemi ve âlimler arasındaki yeri hakkında, "Allah'ın kelâmı ve İslam'ın ana kaynağı olan Kur'an'ın anlaşılması ve tefsiri üzerinde çalışmalar yapan kişi, uğraştığı alan şerefli olduğu kadar kendisi de en şerefli insandır" ifadesi kullanılmakta, bu husus ayet, hadis ve âlimlerin sözleriyle desteklenmektedir.⁵⁵ Örneğin "Sonra biz O kitabı kullarımızdan süzüp seçtiklerimize miras bıraktık"⁵⁶ ayetinin müfessir için şeref olarak yeteceğini ifade edilir. Rasûlullah (s.a.v), "Şüphesiz insanlardan Allah'a yakın olanlar vardır!" buyurmuştu. Ashab, "Ey Allah'ın Resulü! Onlar kimlerdir?" diye sorunca Efendimiz (s.a.v): "Onlar, Kur'an ehli, Allah ehli ve Allah'ın has kullarıdır!" cevabını verdi.⁵⁷ Bu hadise dayanılarak, "Kur'an ehlinin, Allah ehli ve Allah'ın has kullarının" müfessirler olduğu belirtilmiştir.⁵⁸

Eserde, müfessirin önemini daha iyi anlatmak için daha önce aktarılan İyas b. Muaviye'nin teşbihine tekrar yer verilmekte, sonra da Rağîb el-İsfahânî'nin "Kur'an'ın tefsirini ve te'vilini, 'en şerefli meslek' olarak gördüğünü" aktarılır.⁵⁹ İsfahânî'ye göre "bu mesleğin konusu, Allah'ın kelâmıdır; uygulama alanı, onun gizli olan sırlarını açığa çıkarmak; gayesi ise, sapasağlam bir kulpa tutunmak ve tükenmeyen gerçek saadete ulaşmaktır. Yüce Allah'ın "Kime

⁵³ Bkz. Tayyâr, Müsâid Süleyman b. Nâsır *Mefhûmu't-Tefsir ve't-Te'vîl ve'l-İstinbât ve't-Tedebbür ve'l Müfessir*, Daru İbni'l-Cevzî, 2. Baskı, Riyad 1427 h., s.215.

⁵⁴ Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî, *Sahih-i Müslim*, (thk ve numaralandırma: Muhammed Fuad Abdulbaki), Dâr İhyâu'l-Kütübi'l-Arabiyye, 1. Baskı, Mısır 1955, s.15.

⁵⁵ Süheyl, s.72-76.

⁵⁶ Fâtır, 35/32.

⁵⁷ İbni Mâce, Muhammed b. Yezîd, *Sünen İbn Mâce*, (thk. tlk: Muhammed Fuâd Abdalbâkî), Dâr İhyâu'l-Kütübi'l-Arabiyye, Mısır 1953, Hadis No: 215, Cilt: I, s.78.

⁵⁸ Süheyl, s.73.

⁵⁹ Süheyl, s.76-77.

hikmet verilirse, ona pek çok hayır verilmiş demektir"⁶⁰ buyruğundaki hikmetten maksadın 'Kur'an'ın tefsiri' olduğu söylenmiştir."⁶¹

Eserde, "en meşhur müfessirlerin hayatına göz attığımızda -hangi çağda olursa olsun- onların âlimler arasındaki yerlerinin ne kadar büyük olduğunu göreceğiz"⁶² değerlendirmesinde bulunulduktan sonra sahabe, tâbiûn ve tedvin dönemi gibi farklı çağlarda yaşayan müfessirlerden örnek olarak seçilen şu üç büyük zatın hayatını kısaca ele alınır: Abdullah b. Abbas, Mücahid b. Cebr ve İbn Cerir et- Taberî.

Sonuç

Müfessir ile ilgili genel çerçeveyi ayrıntılı bir şekilde ele alan Ahmet Kuşeyrî Süheyl'in hayatı ve ilmi kişiliği gibi 'el-Müfessir' adlı eseri önem arz etmektedir. Bunun için bu makalemizde yazarı, eseriyle birlikte tanıtmaya çalıştık. Faydası olur düşüncesiyle eser bağlamında tefsir ve müfessirin tanımını ve önemini ele aldık.

Yaptığımız okuma ve inceleme neticesinde Ahmet Kuşeyrî Süheyl'in, ilim geleneğinden gelen bir soydan geldiğini, ilkokul seviyesinden itibaren hafızlık eğitimi dahil olmak üzere kendini ilme adanmış olduğunu gördük.

Süheyl'in, bu çalışmasında birçok kaynaktan dağınık halde bulunan bilgileri müstakil bir eser olarak derlediğini, bunun için 380 civarında kaynaktan istifade ettiğini, sefî çizgisini yansıtmakla birlikte ele aldığı konuyu etraflıca araştırıp ortaya koyduğunu ve kendisine muhalif diyebileceğimiz âlimlerin görüşlerine başvurmadan kaçınmadığını tespit ettik. Bu yönüyle Süheyl'in, alanında kaynak olabilecek müstakil bir eser ve kapsamlı bir çalışma ortaya koyduğunu vurgulamaya çalıştık.

Bu eseri ve yazarını tanıtmakla birlikte eser bağlamında Tefsir ve Müfessirin Önemi'ni ele almaya çalıştık. Bu vesileyle Yüce Allah'ın

⁶⁰ Bakara, 2/269.

⁶¹ İsfahânî, Râğıb *Tefsîru'r-Râğıb*, (thk: Muhammed A. Besyûnî), Külliyyetü'l-Âdâb, Tanta 1999, Cilt: I, s.36.

⁶² Süheyl, s. 76.

kelamı olan ve insanların hidayetini gaye edinen Kur'an gibi kutsal ve yüce bir kitabın anlaşılması için ortaya konulan tefsir ilminin çok önemli ve şerefli bir ilim olduğunu ve bunun gibi bu ilimle uğraşan müfessirin ne kadar önemli ve şerefli bir iş yaptığını göstermeye çalıştık.

Kaynakça

- Abduh**, Muhammed, Risâletü't-Tevhid, Dâr İhyâü'l-Kütübî'l-Arabiyye, 11. Baskı, Mısır 1395.
- Aydar**, Hidayet, Endonezya'da Tefsir Hareketi ve Endonezya Dilinde Yazılmış Tefsirler, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, sy.6, 2015, Güz.
- Birişik**, Abdülhamit, "Müfessir", DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, c.31.
- Harbî**, Hüseyin b. Ali b. Hüseyin, Kavâ'idü't-Tercih İnde'l-Müfessirîn, Daru'l-Kasım, 1. Baskı, Riyad 1996.
- İsfahânî**, Râğıb, Tefsîru'r-Râğıb, (thk: Muhammed A. Besyûnî), Külliyyetü'l-Âdâb, Tanta 1999.
- İbni Mâce**, Muhammed b. Yezîd, Sünen İbn Mâce, (thk. tlk: Muhammed Fuâd Abdalbâkî), Dâr İhyâü'l-Kütübî'l-Arabiyye, Mısır 1953, (I-II).
- Koçyiğit**, Hikmet, Çağdaş Dönemde Müfessirin Halka Ulaşma Çabalarının Tefsire Etkisi, Tefsir Araştırmaları Dergisi, c.1, Sy.1, Nisan / 2017.
- , Müfessirin Nitelikleri Üzerine, Pınar Yayınları, İstanbul 2015.
- Kurtubî**, Ebu Abdillâh Muhammed bin Ahmed el- Ensârî, el-Câmî'u li-Ahkâmî'l-Kur'an, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 1985, (I-XXIV).
- Müslim**, Mustafa, Menâhicü'l-Müfessirîn, Daru'l-Müslim, 1. Baskı, Riyad 1415.
- Müslim** b. el-Haccac el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî, Sahih-i Müslim, (thk ve numaralandırma: Muhammed Fuad Abdalbaki), Dâr İhyâü'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1. Baskı, Mısır 1955.
- Suyûtî**, Celalüddîn, el-İtkân fi Ûlumi'l- Kur'an, Dâr İbn Kesîr, Dimaşk 1407, (I-II).
- Süheyli**, Ahmet Kuşeyri, el-Müfessir; Şurûtuhu, Âdâbuhû, Masâdiruhû, Mektebetü'r-Rüşd, 1. Baskı, Riyad 2008.

Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Muhammed El-Havlânî, Fethu'l-Kadîr, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, ty.

Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr, Cami'u'l-Beyân an Te'vili Âyi'l-Kur'an, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1988, (I-XXVI).

Tayyâr, Müsâid Süleyman bin Nâsır, Mefhûmu't-Tefsir ve't-Te'vîl ve'l-İstinbât ve't-Tedebbür ve'l Müfessir, Daru İbni'l-Cevzî, 2. Baskı, Riyad 1427 h.

Turayhî, Fahrüddin b. Muhammed Ali b. Ahmed b. Ali en-Necefî; Mecmau'l-Bahreyn ve Matlau'n-Neyyireyn, (thk: Ahmed el- Huseynî), Müessesetü'l-Vefâ, 3. Baskı, Beyrut 1983.